

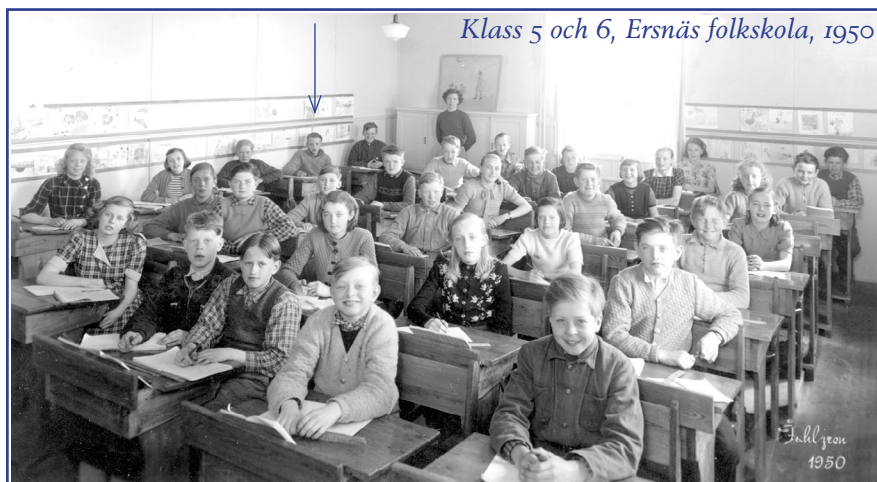
Ersnäsminnen av Ralph Lundsten

Jag föddes 1936 i Ersnäs och efter några år i Luleå, återvände jag på 40-talet till födelsebyn och bodde hos min morbror Egon Johansson. Kanske är jag en av de få som besökt vartenda hus i byn som fanns på 40-talet, därför att jag bar ut NSD och hade till den mindre roliga sysslan att indriva prenumerationsavgiften... Dessutom var jag runt i alla hus och sålde julkort, jultidningar mm. Det här är utdrag ur min bok En själs vagabond, som finns att köpa på Ralph Lundstengården:

Häärs-gården

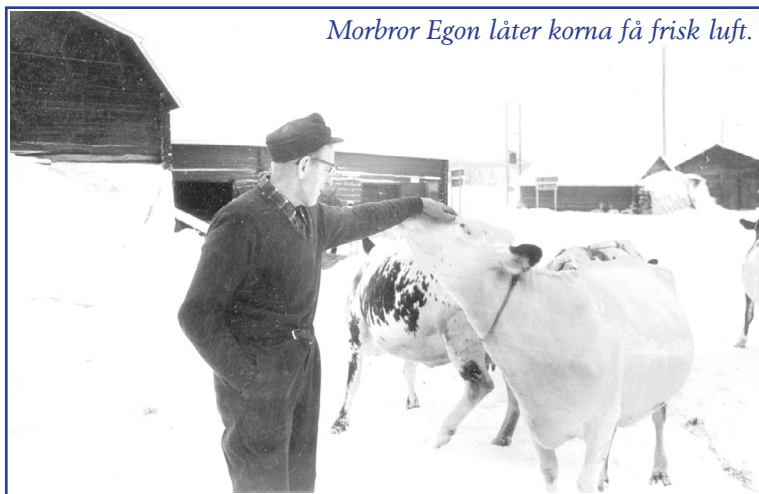

I Ersnässkolan var det ont om utbildade lärare. Vikarierna kunde ibland vara religiösa hemmafruar, som älskade att lära oss biblisk historia och psalmverser – jag tror "tameden" att vi fick lära oss samtliga psalmverser utantill...

Genom att använda korttidsminnet, så memorerade jag före lektionen dagens läxor och kunde dem som ett rinnande vatten. Men vid dagens slut var den religiösa informationen helt bortblåst och detta sakernas tillstånd möjliggjorde lustigt nog både mottagande av stipendium och samtidigt ett flosklerbefriat hjärnkontor...

I sjunde klass fick vi dock en utbildad lärare – Beckenäs – en elak djäkel som älskade att utdela örffilar. Som den goda demokrat han tyckte sig vara, fick man vid örffilandet välja mellan höger eller vänster hand ”jag är svagare på vänster hand, men där har jag istället ringen”. Minns speciellt en pojke, som troligen hade läs- och skrivsvårigheter och som hela tiden handgripligen fick det svenska språket indunkat i det arma huvudet...

Morbror Egon låter korna få frisk luft.

I min morbrors kvinnolösa jordbruk, med sju kor, häst, får, höns och gris, tilläts elvaårige Ralph inte att vara barn. Arbetsdagen var 12–15 timmar, läxläsning, uppfostran, nöjen var okända begrepp...

Till råga på allt var Egon tidningsombud för Norrländska Socialdemokraten och ingen ville varje morgon cykla tre långa mil som tidningsutbärare för några tior i månaden. Så före skola, hela vintern i snöstorm och ibland 40 graders kyla, fick undertecknad på egeninköpt cykel ta sig an detta tunga värv.

Det tog fem månaders lön att betala cykeln, som inköpts av en specerihandlare (vår närmaste granne!), en snål fan som inte prutade en krona till en fattig pojke och som enligt byaskämtet sannolikt grät när han var på toaletten...

Större delen av året är det mycket mörkt i Norrbotten. Man förstår historien om en domare som frågade en man i ett faderskapsmål: ”Vad gjorde Ni natten mellan första september och första mars?”

Alltnog, på en av de mörkaste vägarna, Svartskatan, blev en man ihjälkörd av en bil och strax innan hade ett hus längre fram brunnit ned. Att passera där en halvmörk morgon med blodfläck och hjärnsubstans kvar på vägen, samt i fjärran skymta en svartbränd siluett av ett förutvarande hus – mycket stämningsfullt...

Gamla bondgårdar hade ingen centralvärme, eller för den delen vatten eller toalett inomhus. När det var som kallast, tog man helt enkelt inte av sig kläderna. Tänk Er att vakna i en kall säng, i ett utfryst hus, ta sig ut och på en iskall cykel trampa iväg en tremilarunda, när det är snöstorm eller ned till 40 graders kyla... Behöver jag påpeka att tillgången till något varmt att dricka eller äta inte fanns vid den tiden på morgonen...

Insidan av mitt sovrumsfönster

Men epitetet "präktig arbetsmänniska" fick jag i alla fall och mycket i den genuina bondemiljön var lärorikt. Om något händer, så är det

Ralph 1948

Du själv som skall lösa problemet. Om en ko skulle kalva, fick Du bli kalvmorska. Om grisen skulle slaktas, måste man vispa blodet, ta hand om fläsk och kött, salta och koka in. Vi saltade också ner smålöjan, den fisk som idag ger den berömda löjrommen. Fisken var för oss vardagsmat, rommen kastades till grismat. Idag kastas fisken och rommen sparas som lyxmat – så det kan bli...

På somrarna fick jag ta korna till byns fåbodvall. Det här att driva sju "tjuriga" kor till skogs, det var inte helt lätt, inte heller att handmjölka så många kor. Men den märkliga känslan av att vara den enda människan på milsvitt håll, den har jag väl beskrivit i kompositionen *Vallsommar*. I den korta och ljusa Norrbottenssommaren, så sjunger naturen. Det finns ett brus av liv i hela den ljufliga skapelsen!

Nämnas bör att *Vallsommar* är ur *Nordisk Natursymfoni nr 5 "Trolltagen"*, och *Trolltagen* är numera en årlig balett vid Storforsen – den har blivit ett norrbottniskt bygdespel! (Se sidan 74.)

Hos Egon stannade alltid gårdfarihandlarna för att få sig en övernattning. Så många underliga krumelurer man fick träffa. De sålde vispar och fräcka visor, en del av dem hade aldrig varit mantalsskrivna någonstans, de var "obefintliga" i det svenska samhället. Många hade

stor mage, inte för att de hade ett gott liv med daglig mat, utan därför att de åt ibland bara en gång i veckan. De var alla värdshus skräck, när de glupskt angrep smörgåsbordet...

David Andersson, en "obefintlig" gårdfarihandlare som stannade som dräng och fick äta sig mätt.

Det fanns på den tiden en historia, som förtalade att om man klockan tolv, tre torsdagsnätter i följd, står i en trevägskorsning, så kommer djävulen på besök. Det där lät spännande tyckte den unge Lundsten och ville genast göra en test. När han den tredje torsdagsnatten stod i vägkorsningen, som endast var upplyst

av en svag glödlampa, så hörs det plötsligt avlägsna fotsteg komma gående från mörkret i Svartskatan!!! Vad att göra för att inte förlora självkänslan? Tittar hastigt på min klocka, tar handen för munnen och tvingar fram en gäspning och säger till mig själv: "Nä, klockan är ganska mycket, det är nog dags att gå till sängs"...

Fast nu ångrar jag allt att modet att stå kvar saknades – vem eller vad hade dykt upp ur mörkret?

Hästen Dinah var en vild krabat, speciellt på vintern. Minns en jul när jag hämtat gran i skogen och hon på hemvägen började skena. När man släpper ut en häst som stått överksam i ladugården en lång tid, blir den lätt "tosig" av frisk luft och rörelselusta. Hur mycket jag än, med hela min kraft, drog i tömmarna, så halp det föga. Vad hjälper en liten killes myggekrafter mot en stor hästs bärsärkarkraft...

Det fanns bara en sak att göra, först hoppas på att inga mötande bilar skulle komma och sedan styra hästen rakt emot ladugårdsväggen. Det hjälpte faktiskt, med hovarna mot husväggen stannade äntligen eki-paget och jag kunde pusta ut och ta hand om den blivande julgranen. Dinah hade en annan egenhet som var riksbekant. Hon älskade snus!

När Egon stod i närheten försökte hon stoppa mulen i hans ficka för att komma åt det åtrå-värda snuset. Oftast åt de båda från samma snusdosa...

En prilla till Dinah

Här är presentera NNEs sammanfattning: Han heter Dinah och bor i Krambo. Dinah gillar att ta sig till hästen på gårdarna. Han är gädda och i naturen brukar han ofta springa. Ett förhållande som inte bara har en hund i sig. Dinah mår bra!

Här en av många, många artiklar om den snusätande hästen Dinah.

Ja, tänk så många minnen det finns i en gammal bondgård, väggarna är impregnerade av olika livsöden, av drömmar och längtor. Om man lyssnar noga, så hörs bruset av avlägsna röster, från dem som vandrat bort i tidens dimhöljda land.

Anno 1951 blev jag konfirmerad i Gammelstads ärevärdiga kyrka. Runt omkring kyrkan ligger den berömda och numera till världsarv utsedda kyrkbyn. I Gammelstad har bönderna i kringliggande byar sedan urminnes tider haft sina små kyrkstugor, där man vistades på religiösa helger.

Men, konfirmation var inte så mycket en religiös längtan hos ungdomarna, som den stora möjligheten att träffa flickor från grannbyarna!

Konfirmander vid Gammelstads kyrka, 30 juni 1951

Tidigt på kvällen gick prästen en liten kontrolltur mellan stugorna, för att se att allt var lugnt. Men det var ett bedrägligt lugn. När han försvunnit började den upphetsande ungdomsleken – livets fest! Dessvärre för mig hade Egon ingen kyrkstuga och jag skulle dessutom hem och sköta de vanliga sysslorna...

Efter avslutad skolgång med sjuårig folkskola och fortsättningsskola (slöjd) klev jag som vemodig men bestämd femtonåring på bussen i Ersnäs den 17 juli 1952 för att finna mitt eget liv.

Resan gick mot Stockholm.

Epilog Ersnäs

Idag är denna gamla 1700-talsbondgård, med anor från 1500-talet, ett slags bygdegård, med museum, servering, konserter, konstutställning som ägs och drivs av Kristina Holmberg. Gårdens namn är numera Ralph Lundstengården – tänk så det kan bli...

Invigning av Ralph Lundstengården 11 juli anno 1998

Kulturambassadörerna för Luleå stad, Ralph Lundsten och Maud Adams, samtalar med Elisabeth Ericson vid invigningen av Ralph Lundstengården, tillika den årliga på hemvändar- och Ralph Lundstendagen.

